

94

ԱՇՆԱՆԱՑԱՆ ՀԱՑԱՀԱՏԻԿՆԵՐԻ ՄՇԱԿՄԱՆ
ՈՐԻՆԱԿԵԼԻ ԱԳՐՈՏԵԽ. ԿԱՆՈՆՆԵՐԻ
Լ.Ղ.Ա.Մ.-Ի ՀԱՄԱՐ
1940—41 թ. թ.

63

L-40

Apm.

12-6527a

63

1-40

«Հացահատիկային կուլտուրաների դժուր 3-րդ Հնդամյակի լեռնալճակում ապահովել տարեկան 8 միլիարդ փութ հացահատիկի բերքը՝ հասցնելով միջին բերքատվությունը 13 ցենտների»:
(Համկ(բ)Պ 18-րդ ՀԱՄԱԳՈՒ ՄԱՐԻ ՎՈՐՈՇՈՒՄԻՅ)

ԱՇԽԱՏԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՇԱԿՄԱՆ
ՈՐԻՆԱԿԵԼԻ ԱԳՐՈՏԵԽ. ԿԱՆՈՆՆԵՐԸ
Լ.Ղ.Ա.Մ.-Ի ՀԱՄԱՐ
1940—41 թ. թ.

ИИВ.

№

18232

~~1818~~

02 MAY 2013

19727

Կազմեց մարզկոլբաժնի
գլխավոր ագրոնոմ

Ս. Բ. Ռ. Ս. Ս.

Սույն ագրոտեխկանոնները ֆինանսված ու հաստատված են
Մարզկոլբաժնին կից ագրոարտադրական խորհրդակցություներում,
1940 թվի սեպտեմբերի 2-ին, մասնակցությամբ Հ. Աթայանի, Մ.
Աղամյանի, Հ. Արզումանյանի, Ս. Առաքելյանի, Ս. Բարսեղի, Լ.
Բալասանյանի, Ա. Գալստյանի, Վ. Խաչոյանի, Ս. Հարություն-
յանի, Ս. Հեյբաթյանի, Ա. Ղուկասյանի, Ա. Նազարյանի, Ս. Փո-
չարյանի, Ա. Փոչարյանի և Թ. Ոհանյանի:

Հաստատված է Մարզսովետի գործկոմի նիստում 1940 թ.
սեպտեմբերի 4-ին:

3999-91

Գ Ո Տ Ի Ն Ե Ր

Լեռնային Ղարաբաղի Ավտոնոմ Մարզում աշնանացան
և արվում հողակլիմայական տարբեր պայմաններ ունեցող տա-
րածությունների վրա: Բոլոր տեսակի հողերի համար մշակման
միատեսակ ձև՝ ագրոտեխնիկա չի կարելի կիրառել: Ագրոտեխ-
կանոնների մասնատման և ըստ տեղերի վորոշ չափով ճշտելու
նպատակով ԼՂԱՄ-ը բաժանել ենք յերեք զոտու:

ա) Դաշտային (նախալեռնային) գոտի, վորն ընդգրկում է
մոտ 96600 հեկտար տարածություն, ընդունվում է մարզի արեվել-
յան մասը և ունի 150—600 մետր բարձրություն (ձ. մ.), տե-
ղումների տարեկան գումարը շուրջ 420 միլիմետր է և ջերմու-
թյան միջինը 13 աստիճան (Ց.), մինիմումը ջերմաստիճանը
փետրվարին—13,1:

Այս զոտու մեջ են մտնում բամբակային յենթաշրջանը,
Խանաբաղը, Ասկերանը, Ղզղալան, Մուղանլի, Կուրապատկինի,
Աղբուրունի, Գեվորգավանի, Ամարասի, Ոխչիի, Սորջայի և Ա-
ռաքյուլի շականակազույն հողերի զանգվածները:

բ) Միջին լեռնային գոտի, վորն ընդգրկում է մոտ 113500
հեկտար տարածություն գերակշռող շականակազույն և անտառա-
տափաստանային վարելահողերով, հյուսիսից հարավ նեղ շերտ
է կազմում, վորի բարձր կետերն են՝ Թալիշ, Տոնաշեն, Մեծ
շեն, Զանյաթաղ, Հայաղ, Թբլղուն, Սեյդիշեն, Խանցկ, Դահ-
րավ, Կրկժան, Շոշ, Զանախշի, Սարգսաշեն, Մեծ-Թաղլար, Տող,
Մուխրենես, Վորդնաշատ, Ծամձոր, Բարազուխ գյուղերը:

Այդ զոտին ընկած է մինչև անտառների սկիզբը, տարեկան
մթնոլորտային տեղումների գումարը շուրջ 540 միլիմետր է և
ջերմության միջինը 10,9 աստիճան (Ցելսիուսի), իսկ մինիմումը
ջերմաստիճանը—15,5:

գ) Բարձր լեռնային գոտի, վորն ընդգրկում է անտառային
ու արոտային մասսիվները՝ մոտ 235500 հեկտար տարածու-
թյամբ, ունի տեղումների տարեկան գումար՝ 652 մ. մ., ջեր-
մության միջինը 8,3 աստիճան (Ցելսիուսի), մինիմումը փետր-
վարին—19,1 աստիճան:

ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ.— Ագրոտեխոլոգիաների կիրառման դեպքում
բարձր լեռնային զոտու արեվից (գյուն) լանջերը կարելի չէ հավա-
տարեցնել միջին լեռնային զոտուն, իսկ վերջինիս նույն փնակի լան-
ջերը՝ դաշտային զոտուն:

ԱՇՆԱՆԱՑԱՆ ՀԱՅԱՀԱՏԻԿՆԵՐԻ ԱԳՐՈՏԵՒՆԻԿԱՆ

Ագրոտեխկանոցներն ընդհանուր ուղեցույց են, իսկ հողն ու բույսը կենդանի որգանիզմներ, վարանց հետ զործ ունեցող պիտի հասկանա նրանց լեզուն հետեւի և ամեն անգամ ըստ դրուքյան ու պահանջի լրացուցիչ ու կոնկրետ միջոցներ գործադրի բարձր բերքատու-
թյունն ապահովելու համար:

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՀԵՐԿԸ

Հիմնական կոչվում է այն հերկը, վորը կատարվում է առաջին անգամ՝ մինչև ցանք անելը, լրիվ խորութեամբ (սև ցեղ, գարնան ցեղ, ամառային հերկ ու խողանատեղի վարը):

1. Նախքան հիմնական հերկ անելը պետք է հողամասը նախապատրաստել, այսինքն գութանի ընթացքը խանգարող մեծ քարերը և թփերը քանդել, դուրս տանել, առաջացած փոսերը հողով լցնել ու հավասարեցնել: Թփուտները քանդել 35 սմ. վոչ պակաս խորութեամբ:

2. Գութանի ընթացքը խանգարող խողանը և մոլախոտե-
րը հարել, հավաքել, մեծ կույտեր դնել դաշտի ծայրում, հողով ծածկել ու դրանից բուսաղբ պատրաստել: Իսկ յեթե դաշտը վարակված է ֆլասատուներով, կույտերը վառել, պահպանելով հակահրդեհային կանոնները:

3. Կոլխոզը հողի նախապատրաստման հետեւյալ առաջա-
դրանքն է սահմանում.

Միջոցառում	Հողամաս	Բրիգադ	Ոլակ	Գ ա ն ա կ ը
Բոլ քանդել				

Ս Ե Վ Ց Ե Լ

Սեւ կոչվում է այն ցեղը, վորը կատարվում է ցանքից մի տարի առաջ՝ աշնանը, լրիվ խորութեամբ և պահվում է փուխը ու մաքուր վիճակում մինչև հետագա աշնան ցանքը:

Սեւ ցեղը կատարվում է հանգստացած հողերի վրա կամ նույն տարում ազատված արտատեղերում:

4. Մինչև հիմնական հերկ անելը, նրանից առնվազն 15—20 որ առաջ, սև ցեղի համար առանձնացրված հողամասի վրա պետք է խողանավար կամ յերեսավար անել բազմախոփ գութանով (կլպիչներով), իսկ դրանց բացակայության դեպքում այլ գործիքներով, 6—8 սանտիմետր խորութեամբ, վորպեսզի այդդ աշտում յեղած բուսական մնացորդները հողի հետ խառնվե-
լով քայքայվեն, իսկ թափված սերմերը բուսեն ու հիմնական հերկի միջոցով շրջվեն, հողի հետ խառնվեն ու քայքայվեն: Բուսական մնացորդների քայքայումով հողը հարստանում է պարտրտանյութերով:

5. Սեւ ցեղը կատարել գութանով 20—22 սանտիմետր խո-
րութեամբ աշնան անձրևներին հետ՝ հոկտեմբեր—նոյեմբեր ա-
միսներին և այդ վիճակում թողնել մինչև գարուն: Բարակ վա-
րեղաքերտ ունեցող հողերում հերկը կատարել ավելի յերես՝ 18 սմ.: Ձմեռվա ընթացքում խոնավություն է կուտակվում սև ցե-
ղում, հողը փխրանում է, մոլախոտերի սերմերն ու ֆլասատու-
ները մասամբ փչանում են:

6. Կոճղարմատ և ճտատող բազմամյա մոլախոտերով վա-
րակված դաշտերում սև ցեղը (հիմնական հերկը) կատարել հո-
լիս ամսին, կամ ոգոստոսի առաջին տասնորյակում, վորպեսզի արևը թակի և մոլախոտերի արմատները չորանան. ել դալարել չկարողանան: Այս դեպքում հերկելուց հետո մինչև անձրևների գալը ցեղը չպիտի ցաքանել:

7. Ամառվա ամիսներին կատարած սև ցեղի վրա մոլախո-
տերը կանաչելուց պետք է մի քանի անգամ կրկնահերկել, մո-
լախոտերի արմատները յերկաթե ցաքանով յերես հանել, հավաքել ու դաշտից դուրս տանել:

8. Բարձր լեռնային գոտում ամառը կատարած սև ցեղը պետք է անմիջապես ցաքանել ու մոլախոտերի արմատները հավաքել, դուրս տանել:

Աշնան ընթացքում 1—2 անգամ կրկնահերկել ու մոլախո-
տերի արմատները զիզգադելով յերես հանել ու հավաքել:

9. Փարնանը, ձյունից և անձրևից հետո սև ցեղը յերկա-
թե ցաքանով 1—2 անգամ ցաքանել՝ հողում խոնավությունը պաշտպանելու և հողի պնդացած յերեսը փխրացնելու համար:

10. Յեթե սև ցեղերի վրա դարնան ընթացքում մոլախոտեր են բուսնում, հարկավոր է բազմախոփ գութանով յերեսավար կամ կուլտիվացիա անել 10—12 սանտիմետր խորությամբ՝ դաշտային գոտում մարտ ամսում, միջին գոտում՝ ապրիլ ամսում, բարձր լեռնային գոտում՝ մայիս ամսում:

Գ Ա Ր Ն Ա Ն Մ Ա Ք ՈՒ Ր Ց Ե Լ

Գարնան մաքուր ցել է համարվում այն հիմնական հերկը, վորը կատարվում է դարնան ամիսներին, վոչ մի կուլտուրայով չի զբաղեցրվում և խնամվում է աշնանը ցանելու համար:

11. Գարնան մաքուր ցելերը կատարել նախախոփիկ ունեցող կուլտուրական գութանով 20—22 սմ. խորությամբ, բարակ վարելաչերտ ունեցող հողերում՝ մինչև 18 ս. մ., դաշտային գոտում՝ փետրվար-ապրիլ ամիսներին, լեռնային գոտիներում՝ ապրիլ-մայիս ամիսներին: Այս ժամկետներից հետո կատարված ցելերն ա վելի ցածր բերք են տալիս և խորհուրդ չեն տրվում:

12. Դրված ժամկետներն իրենք ասում են, վոր չի կարելի ցելելու համար առանձնացրած հողերի վրա բնական խոտը հարել ու հետո ցել անել: Վարելահողը պետք է վարելահող լինի և համապատասխան մշակում ստանա, իսկ խոտահարի տարածությունը պիտի առանձին լինի:

Յերկրագործության մեջ ընդունված ձև է, վորոչ տեսակի ընդհանրանք ցանելն ու կանաչը գութանով շրջելն՝ իբրև հողը պարարտացնելու միջոց: Այդ միջոցը կոչվում է կանաչ պարարտացում:

Վարելահողերի վրա բուսած կանաչը հողի բարակ շերտով գութանի նախախոփիկը կտրում, գցում է ակոսի հատակին, վորը հետեվից յեկող մեծ խոփը հողի հաստ շերտով (պատագ, առ) ծածկում է: Այդ կանաչը քայքայվում ու պարարտացնում է հողը:

13. Ցելելու հետ գուրընթաց պետք է հերկած հողը ցաքանել 1—2 անգամ:

14. Թե սեփ և թե դարնան մաքուր ցելերը պետք է ամառվա ընթացքում խնամել, այսինքն բոլոր միջոցները ձեռք առնել, վոր հողի յերեսը չպնդանա, չկեղեվակալի, կանաչով չը ծածկվի և խոնավությունը մնա հողի մեջ: Անկախ նրանից թե հողը ջրով է՝ խոնավությունը պիտի պահպանել, վորպեսզի ջրի

առկայությամբ հողում բույսերի հարկավոր սննդարար նյութեր պատրաստող բնախոսական պրոցեսներ շարունակ տեղի ունենան ու հողը պարարտանա:

Բացի դրանից հողում պահպանած խոնավությունը ոժանդակում է զցած սերմերի արագ ու միահամուռ ծիլեր արձակելուն:

Ամառային խնամքի միջոցներ են՝

ա) անձրեվներից հետո հոկտեմբերին՝ կուլտիվացիա և ցաքանում:

բ) Հուլիս և օգոստոս ամիսներին՝ ցաքանում:

15. Ցելերը կանաչելու դեպքում յերեսավար կատարել ամառվա ընթացքում թեվերը հանած բազմախոփ գութանով, վորպեսզի առը շուռ չտա ու հողի խոնավ շերտը չչորանա: Այդ նպատակով յերեսավարը պետք է միաժամանակ ցաքանել ու յերեսը հարգացնել:

16. Յուրաքանչյուր առանձին հողամասի վրա, նայած թե ինչպիսի մոլախոտերով է վարակված, պետք է խնամքի հատուկ միջոցներ գործադրել այնպես, վոր ցելի հիմնական նպատակին հասած լինենք՝ պահպանել հողը փուխը վիճակում, չը կորցնել խոնավությունը և վոչնչացնել մոլախոտերը:

Կոլխոզը ցելի և նրա խնամքի հետեվյալ առաջադրանքներն է սահմանում:

Միջոցառում	Հողամաս	Դործիք	Խորություն	Բրիզող	Ողակ	Բանակ	Ժամկետ
Սև ցել անել							

Զ Բ Ա Ղ Վ Ա Մ Ց Ե Լ

Զբաղված ցել են կոչվում խոպան, յերկու և ավելի տարի հանգստացած կամ բազմամյա խոտերի տակից ազատված այն հողամասերի ցելերը, վորոնց վրա դարնանը շարքահերկ կամ թիթեռնազգի կուլտուրաներ են ցանվում և նույն տարում աշնանացան արվում:

Յեւ զբաղեցնող կուլտուրաներ են վիկան, սիսեւը, տափվո-
լուը, կարտոֆիլը, կորեկը (վերջինս միայն շարքահերկ մշակման
պայմաններում):

17. Զբաղեցրած ցեղահողի հերկը կատարել աշնանը կամ
ձմեռվա ընթացքում, ցանվելիք դարնանացան կուլտուրայի պա-
հանջած խորությամբ: Կրկնահերկել դարնանն ու ցանել նախա-
տեսված կուլտուրան, համապատասխան մշակում տալ, բերքա-
հավաքի ժամանակ խողանավար անել 8—10 սմ. խորությամբ
և այդպես թողնել մինչև նախացանքային հերկը:

Խ Ո Ջ Ա Ն Ա Վ Ա Ր

18. Խողանավար կատարել 8—12 սմ. խորությամբ թեւերը
հանած գութաններով (ցանկալի յե բազմաշրտիանի) այն
բոլոր արտատեղերում, վարոնց վրա աշնանացան ե արվելու:

19. Խողանավարը պիտի կատարել նախորդ կուլտուրայի
բերքահավաքի ժամանակ, վոչ ուշ քան մինչև 3 որը: Ուշացնե-
լու դեպքում հողը չորանում ե և հերկը խողանավար չի դառ-
նում: Այդ հաշվով խողանավարը կատարում են սկսած հունիս
ամսից մինչև ոգոստոսը:

20. Խողանավարի միջոցով հողում պահպանում ենք խոնավու-
թյունը, նպաստում բուսական մնացորդների քայքայմանը,
մոլախոտերի սերմերի ծլմանն ու հետագայում քայքայմանը,
հիվանդությունների ու վնասատուների վնջնացմանը, և ընդ-
հանրապես հողի սննդապաշարի շատացմանը:

Կոլխոզը խողանավարի հետևվյալ առաջադրույթն ե սահ-
մանում:

Հողամաս	Բերեալ	Ողակ	Ինչ գործիքով	Խորությունը	Քանակը	Ժամ- կետը

Պ Ա Ր Ա Ր Տ Ա Ց Ո Ւ Մ

21. Պարարտացնել նշանակում ե հողի մեջ մտցնել բույսե-

րի համար պահանջվող սննդարար նյութեր, վորոնք տրվում են
պարարտանյութերի ձեւով:

Պարարտանյութերը լինում են որգանակալ (գոմաղբ, բու-
սաղբ, կոմպոստ, ծիրտ և այլն) անորգանակալ կամ հանգային
(ազոտային, ֆոսֆորային, կալիական հանքանյութեր ու զրանց
խառնուրդներ):

Ինչպիս պարարտացումը, նույնպես և բոլոր ագրոմիջոցա-
ռումները պետք ե կիրառել կոմպլեքս ձեւով, մեկը մյուսի հետ
կապված, թե չե նրանք ուզած արդյունքները չեն կարող տալ:
Պարարտանյութերը բարձրացնում են բերքատվությունը, մաս-
նավորապես բույսերի ցրտադիմացկունությունը: Պարարտացրած
արտը ձմեռվա ընթացքում համարյա չի ցրտահարվում:

22. Գոմաղբը, բուսաղբն ու կոմպոստը, բացի նրանից,
վոր հարստացնում են հողը սննդարար նյութերով, այլև լավա-
ցնում են հողի կազմվածքն ու կառուցվածքը:

Գոմաղբը պետք ե մտցնել միջին հաշվով հեկտարին
20—30 տոնն, բարձր ագրոտեխնիկայի պայմաններում մինչև
40—50 տոնն: Մտցրվող գոմաղբը պետք ե հաստնացած լինի:

Որգանական պարարտանյութերը պետք ե մտցնել հիմնա-
կան հերկ կատարելիս (սեւ ցել, գարնան ցել, զբաղեցրած ցել)
և կրկնահերկի ու նախացանքային հերկի ժամանակ, դաշտում
փռելուց անմիջապես հերկել ու հողի հետ խառնել, չթողնել, վոր
յերկար փռած մնան ու չորանան:

23. Արգելել տեղափոխած գոմաղբը դաշտում մանր կույ-
տեր դնելը:

24. Զմեռվա ընթացքում տեղափոխված գոմաղբը կարելի
յե դաշտի ծայրում կամ ճանապարհի կողմով 3,5—4 մետր լայ-
նությամբ, 1,5—2 մետր բարձրությամբ մեծ կույտեր դնել,
10—20 ս. մ. հաստությամբ հողի շերտով ծածկել ու պահել մին-
չեւ գարնան հերկը:

25. Դաշտային չոր գոտում գոմաղբը պետք ե մտցնել ցան-
քից մի տարի առաջ, վորովհետեւ դեռ նոր պարարտացրած հո-
ղում արտը ջրի պակասության պատճառով «այրվում ե»:

26. Ցողունային մրիկով վարակված ցորենի ցանքսեր ունե-
ցող կոլխոզներում գոմաղբ պետք ե մտցնել վոչ թե անմիջա-
պես ցորենի տակ, այլ նրան նախորդող կուլտուրայի տակ, և
առհասարակ գոմաղբ մտցնել առաջին հերթին դարու տակ:

27. Հանքային պարարտանյութեր մտցնել հեկտարին առ-

ներվազն (մինիմում)՝ 30 կիլոգրամ ազոտի ու 45 կիլոգրամ ֆոսֆորի հաշվով՝ դաշտային գոտում ու լեռնահովիտներում, իսկ սաբալանջերին՝ 30 կիլոգրամ ազոտ ու 70 կիլոգրամ ֆոսֆորի հաշվով:

28. Հանքային պարարտանյութերը մտցնել հիմնական հերկը կատարելու ժամանակ: Ձեռքով մտցնելու դեպքում, մինչև հերկելը, հողամասը հավասար՝ 0,1 հեկտարանոց վանդակների բաժանել, պարարտանյութը հավասար շաղ տալ ու անմիջապես հերկել:

29. Հանքային պարարտանյութերը շաղ տալ կրճած, լավ մանրացրած վիճակում:

30. Կոխոզը պարարտացման հետեվյալ առաջադրանքներն է սահմանում.

Պարարտանյութ	Հողամաս	Նորմա	Բերդադ	Ողակ	Քանի հեկտար	Ժամկետ
Դոմադր						

ՆԱԽԱՑԱՆՔԱՅԻՆ ՀԵՐԿ ՈՒ ԿՐԿՆԱՀԵՐԿ

31. Ոռգանավարի հիմնական ու նախացանքային հերկերը ամրակնում, միաժամանակ են կատարվում և պետք է կատարել ցանքից 25—30 որ առաջ լրիվ խորությամբ՝ 20—22 ս. մ., բարակ վարելաչերտ ունեցող հողերում՝ 18 ս. մ.: Ցանքից 30—40 որ առաջ հիմնական հերկ կատարել նաև այն ուշահաս արտատեղերում, ցեղավորում, վորոնք մինչ այդ չեն մշակվել:

32. Ցեղահողերը կրկնահերկել ցանքից 15—20 որ առաջ լրիվ խորությամբ:

Նախացանքային հերկի ու ցանքի միջև ընկած ժամանակամիջոցում հողը թեթեվ նստում է, յուր մեջ գցած սերմերին ընդհուպ կաշնում և լավ պայմաններ ստեղծում նրա հաջող ծըլման ու աճման համար:

Քարմ հերկի վրա ցանք անելուց հետո հաճախ հողը նըստում է, բույսի թփակալման հանգույցը մնում է հողից գուրս ցցված կամ հողի մասնիկները նրա արմատներից պոկվում, իջ-

նում են և բույսը չորանում է կամ ցրտահարվում:

33. Նախացանքային հերկի ժամանակ պետք է հողը ճուժեր չգցի, կոշտեր չտա և հողակտորները 5 սանտիմետրից մեծ տրամագիծ չունենան:

Այդ հերկի ժամանակ պետք է հողն անպայման գութանավարի հետեվից փոցել, ցաքանի:

34. Հողի բոլոր տեսակ հերկումների ժամանակ արգելվում է ձևավոր վարը, թույլատրվում է կատարել վարը խպեպ կամ լղարակ, նայած հողամասին:

35. Բոլոր տեսակի կրկնահերկերը կատարել նախկին վարին ուղղահայաց կամ թեք ուղղությամբ, վորպեսզի հողը կտրտվի, ճուժերը փշրվեն:

36. Արգելել վարած հողը կոխոտելը կամ ցելերի վրա անասուններ արածացնելը:

ՍԵՐՄՆԱԲՈՒԾԱՐԱՆՆԵՐԻ ՀՈՂԻ ԱՌԱՆՁՆԱՑՈՒՄԸ

Հացահատիկային կուլտուրաների սերմերի լավացման միջոցառումների մասին ՍՍՌՄ-ի Ժողկոմսովետի 1937 թ. հունիսի 29-ի վորոշման հիմամբ բոլոր կոլխոզները պետք է ունենան ցանվող կուլտուրաների հատուկ սերմաբուծական ցանքեր:

Սերմերի բերքատվությունը կարելի չէ բարձրացնել, յեթե այն խնամքի առանձնահատուկ լավ պայմաններում է աճեցըրվում:

Հողն այն միջավայրն է, վորտեղ բույսն աճում, զարգանում է և ամենաառաջնակարգ նշանակություն ունեցող պայմանըն է հանդիսանում:

37. Աշնան ցորենի ու վարու սերմնաբուծարանների համար, մինչև ցանքն սկսելը, հողամասն առանձնացնելու այն ամրացնել մշտական սերմնաբուծական ողակի կամ շատ լինելու դեպքում՝ յերկու ողակի:

38. Սերմնաբուծական հողամասերի քանակը պետք է այնքան լինի, վոր նրանցից ստացվելիք սերմի քանակը բավարարի տվյալ կոլխոզի գալիք տարվա ցանքսային ամբողջ տարածությունը ցանելուն, սերմի ապահովագրական սեփական ֆոնդը փոխարինելուն և պետ. սերմ. ֆոնդին հանձնման պլանի կատարումն ապահովելուն:

39. Սերմնաբուծարանի համար պետք է առանձնացնել ամենալավ հողերը, վորոնք վաղ ցելված են, հետագայում մշակ-

ընթացումն և ցանկել քիչ թվով, բայց բարձր ու կայուն բերքատու սորտեր: Կոլխովն ինքն է ընտրում յուր պայմաններում բարձր բերք տվող սորտերը պետութայն կողմից հաստատված սորտաշոնացման սահմանում (Համկ(բ)Պ ԿԵ և ԺԿՍ-ի 1940 թ. հունվարի 17-ի վորոշումից):

Ըստ ընդունված պլանի կոլխովը պիտի սերմ առանձնացնի հետեվյալ քանակով.

Կուլտուրա	Սորտ	Բանի հեկտար	Հեկտարին քանի կիլոգրամ	Ընդամենը քանի ցենտներ

52. Սերմացու հացահատիկը պետք է առանձնահատուկ պահեստ ընդունել լավ չորացնելուց հետո, այնպես, վոր խոնավությունը 15 աստիճանից բարձր չլինի և ատամի տակ կոտրելուց չըխկոց հանի:

Սերմացուն պահել չոր, քամանցուկ և ախտահանված պահեստներում մեկ ու կես մետրից վոչ ավել շերտով, տեղափոխումներ կատարել ախտահանված ջվալեղենում:

Սերմացուն պահեստում պետք է պարբերաբար ստուգման յենթարկվի նախագահի ու պահեստապետի կողմից: Տարբեր սորտեր պետք է պահեստի սուանձին բաժանմունքներում պահվեն և այդ բաժանմունքներին, տակառներին կամ ամբարներին պետք ի կպցրված լինեն ցուցատախտակներ (ետիկետներ), վորոնց վրա գրված լինեն՝ ինչպիսի ֆոնդ է— սերմնային թե սերմ ապահովագրական, կուլտուրայի անունը, սորտը, սորտային մաքրությունը (սորտ վկայականի կամ ապրոբացիայի ակտի հիմամբ), քանակը և սերմ-լաբորատորիայի անալիզի արդյունքը՝ մաքրության ու ծլունակության տոկոսը:

53. Սերմացուն ագրոկանոնների համաձայն ընդունելուն, պահելուն և բաց թողնելուն պատասխանատու յեն կոլխովի նախագահն ու պահեստապետը:

ՍԵՐՄԵՐԻ ՎՈՐԱԿԻ ՍՏՈՒԳՈՒՄԸ

54. Բոլոր տեսակի սերմերն ամբողջությամբ, թե նույն

տարում ցանելիքը և թե ապահովագրական ֆոնդինը, պետք է վորակական ստուգման յենթարկվեն վերահսկիչ սերմային լաբորատորիայում:

55. Լաբորատորիայում անալիզի յենթարկելու համար սերմերի նմուշներ կարող են վերցնել ագրոնոմները և այն անձինք, վորոնք դրա համար կունենան հատուկ վկայական կամ զբավոր լիազորագիր շրջադրածնի վարչի ու ավագ ագրոնոմի ստորագրությամբ:

56. Նմուշներ կարել յե վերցնել միայն սերմացուն տեսակավորելուց ու զտելուց հետո:

57. Սերմ-լաբորատորիայի կողմից մաքրությամբ ու վալակվածությամբ վոչ կոնդիցիոն ճանաչված սերմերը կրկնակի, յեռակի անգամ զտման յենթարկել, վորից հետո նորից ստուգման ուղարկել: Վերջնականապես վոչ կոնդիցիոն ճանաչված սերմացուն փոխանակել կոնդիցիոն սերմերով: Սրգելել ցանքս կատարել վոչ կոնդիցիոն և չստուգված սերմերով:

58. Նկատի ունենալով, վոր հնձելուց հետո ցորենը մոտ մեկ, իսկ գարին՝ 2 և 2,5 ամսվա ընթացքում շարունակում են հասունանալ, առանց վորի թարմ, դեռ նոր հնձածները բարձր ծլունակություն չեն ունենում, անհրաժեշտ է բարձր լեռնային գոտում ցանքի համար գործադրել նախորդ տարվա բերքի հատիկը, այն առանձնացնել աստիճանաբար, տարեց-տարի լրացցնել սերմնային ֆոնդը, վորն այնուհետև ամեն տարի հարկավոր կլինի նոր բերքով միայն փոխարինել: Բարձր լեռնային գոտում նմուշները վերցնելուց ակտում ցույց տալ սերմնացվի հնձի ժամկետը:

ՍԵՐՄԵՐԻ ԹՈՒՆԱԽԵՂՊՈՒՄԸ

59. Ցանվող ցորենի ու գարու բոլոր սերմերը պետք է պարտադիր կերպով թունախեղդել ֆորմալինով, թաց յեղանալով, 40 տոկոսանոց մեկ մաս ֆորմալինին 300 մաս ջուր խառնած: Թունախեղդման գործը պետք է կատարել ագրոնոմների ղեկավարությամբ, հատկապես ստուգված, կուրսեր ավարտած ու շրջադրածնի կողմից լիազոր վկայական ունեցող թունախեղդողների ձեռքով:

60. Թաց թունախեղդումը կատարել հետեվյալ կերպ. սերմացու հացահատիկը խաշար (նոր գործված) մեշոխներում կամ կողոփներում խորասուզել ֆորմալինի լուծույթ պարունակող տա

Յանքի նորման մշակելիս այս բոլոր պայմանները պիտի հաշվի առնել և ըստ այնմ ճշտել նորմաներն ըստ առանձին հողամասերի:

Ամեն մի կուլտուրայի և նրա սորտի նկատմամբ ցանքի նորմա վորոշելիս պիտի հաշվի նստել, թե քանի ծելու ընդունակ հատիկ պիտի գցել 1 քառ. մետրի կամ մեկ հեկտարի վրա, վորպեսզի մաքսիմալ բերք ստացվի:

68. Յանքի նորմաներ են վորոշվում նայած թե տվյալ կուլտուրայի ու նրա սորտի 1000 հատիկը (ծլունակ) քանի զըրամ են կշռում (բացարձակ կշիռը):

ՀՀԱՄ-ի գոտիների համար ցանքի հետեվյալ որինակելի նորմաներն են սահմանվում.

1000 հատիկի կշիռը գրամներով	Յանքի նորման կիլոգրամներով		
	Դաշտային գոտի	Միջին գոտի	Բարձր լեռնային գոտի
31	83	97	115
32	85	98	118
33	87	101	121
34	90	104	125
35	93	107	128
36	95	110	132
37	98	113	135
38	100	115	138
39	103	118	141
40	105	120	144
41	108	124	148
42	110	127	152
43	113	130	156
44	115	132	158
45	117	134	161
46	120	138	165
47	123	141	169
48	125	144	173
49	128	147	176
50	130	150	180

69. Յանքի նորման Մարդակերտի շրջանի դաշտային գոտում ջրովի հողամասերի համար ավելացրվում է 10 տոկոսով:

70. Յանքի նորման դաշտային գոտու բլուրների վրա հավասարեցվում է միջին գոտու նորմային:

71. Յանքսի նորմաները վորոշվել են յեկնելով այն հաշվից, վոր 1 քառ. մետրի վրա դաշտային գոտում սերմվի 250 ծլունակ հատիկ, միջին գոտում՝ 300, իսկ բարձր լեռնայինում՝ 360 հատիկ:

72. Հաշվելու համար թե յեղած սերմացվից 1 հեկտարի վրա ինչքան պիտի ցանել՝ վերոհիշյալ նորմաների մեջ նրա տնտեսական պիտանիության համապատասխան ուղղում ենք մտցնում:

Դիցուք տնտեսական պիտանիությունը հավասար է ծլունակ. $\times$ մաքրութ.: $100 \text{ կամ } \frac{95 \cdot 98}{100} = 93$:

Սերմի հազար հատիկը կշռում է 45 գրամ. դաշտային գոտու համար իսկական նորման կլինի ծլունակ սերմերի մեր հիշած նորման — $117: 93 \times 100 = 126$ կգր.:

73. Յեկնելով վերոհիշյալից և սորոտայոնացումից՝ ցանքի միջին նորմաներ են սահմանվում 100 տոկոսով մաքուր ու ծլունակ սերմերի համար.

Գ ո տ ի	Ցորեն	Գարի
Դաշտ. անջրտի	113	100
» ջրովի	124	115
Մ ի ջ ի ն	130	120
Բարձր լեռնային	138	144

Սույն նորմաների մեջ պետք է ուղղում մտցնել ըստ սերմի տնտեսական պիտանիության:

74. Կուլտուրն ի նկատի առնելով յուր հողամասերի դրությունը, սերմերի տեսակն ու վորակը, ցանքի հետեվյալ նորմաներըն է սահմանում 1 հեկտարին (կիլոգրամներով).

Կուլտուրա	Սորտ	Հողամաս	Բրիգադ	Ողակ	Յանքսի նորման

75. Նորմանները վորոշված են ամենալավ ժամկետում և խոնավության հարմար պայմաններում կատարած ցանքի համար:

Չոր հողում, խողանատեղերում և ուշ ժամկետներին ցանելու և շաղաքան անելու դեպքերում ցանքի նորմանները բարձրացրվում են:

Դաշտային ու միջին գոտիների լրիվ պարարտանյութ ստացած, ցելած խոպաններում ու գետահովիտներում ցանքսի նորմանները պակասեցրվում են մինչև 10 տոկոսի սահմաններում:

Ց Ա Ն Ք Ս

76. Կարելվոր նշանակութուն ունի սերմ գցելու խորությունը: Ջրովի հողամասում ցանքսի խորությունը պիտի լինի 4—5 սմ.: Խոնավությամբ ապահոված անջրդի հողերում 5—6 սմ.: Այդ նույն խորությամբ աշնանացան կատարել նաև սարահովիտներում, վորտեղ արտը սովորաբար չի ցրտահարվում ու յերաշտից չի տուժվում:

Դաշտային ու միջին գոտու անջրտի հողամասերում ցանքս կատարել 7—10 սմ. խորությամբ:

Յեթե ցանքսի ժամանակ այդ գոտիներում հողի վերնաշերտը խոնավ է՝ սերմը գցվում է 7—8 սմ., իսկ յեթե չոր է՝ խորացվում է մինչև 10 սմ.: 6 սմ.-ից ավել խորացնելը պետք է կիրառվի իբրեւ յերաշտի դեմ պայքարի առանձնահատուկ միջոցառում:

77. Ցանքսը կատարել շարքացանով 15—30 որ առաջ նախացանքային հերկ արած հողերը կուլտիվատորով կամ այլ փրկաքույրից գործիքով ու մեքենայով փխրեցնելուց ու ցաքանելուց անմիջապես հետո:

78. Սովորական շարքացանք անելուց բացի խորհուրդ է արվում իբրև բերքատվության բարձրացման միջոցառում կատարել նաև խաչաձև շարքացանք:

79. Թույլատրել շաղաքան կատարել խիստ թեթուլթյունների վրա, այն տեղերում, վորտեղ անհնար է բանեցնել շարքացան մեքենան: Խոր ցանքսի սերմը հողում ծածկել խողանավար գութանով, կամ թույլատրել ցելերի վրա արորով կուլտալ (բողազացանք):

80. Շարքացան մեքենաները ցանքից առաջ ստուգել և վորոշված ցանքսի նորմայի վրա կանգնեցնել: Աշխատանքի ընթացքում պարբերաբար ստուգել թե արդյոք մեքենան սահմանված չափով է սերմ գցում, թե վոչ: Այդ կարելի է իմանալ համեմատելով ծախսած սերմի ու ցանած տարածությունների քանակությունները:

81. Մի կուլտուրայից մյուսին, կամ մի սորտից մի այլ սորտի ցանելուն անցնելուց, մեքենան մաքրել սերմի մնացորդից, վորպեսզի տարբեր կուլտուրաներ կամ սորտեր չխառնվեն:

82. Սերմնաբուծարանները ցանելուց մեքենայի յուրաքանչյուր 8—9 շարքից, սերմնանցքից, մեկը փակել, վորպեսզի սորտային քաղհանի ժամանակ այդ ազատ արանքով քաղհանավորները քայլին ու արտը կոխ չտան:

Այդ դեպքում ցանքսի նորման քչացնել 12 տոկոսով: Սերմնաբուծարաններում մի սորտը պետք է մյուսից հեռու ցանել, արանքում թողնել ազատ, մեկուսացնող տարածություն:

Սերմնաբուծարանի չորս անկյունում ցցեր տնկել, վորոնց վրա ցուցատախտակ կպցնել՝ վրան գրած տարածությունը, սորտը, սերմի կատեգորիան և ցանքսի ժամկետը:

83. Չհերկված դաշտում արորի տակ ցանք անելը (կուլտալը) արգելվում է:

84. Արտի ծելերը դուրս անելուց, վոչ ուշ քան մինչև նոյեմբերի մեկը լեռնային գոտում ու նոյեմբերի վերջին՝ մնացած գոտիներում ստուգում անցկացնել կուլտորի նախադահի, բրիգադի իրի ու ողակավարի մասնակցությամբ և ակտ կապել արտերի դրության մասին, գրելով, թե քանի հեկտար գերազանց բուսնում ունի, քանիսը լավ, միջակ, վատ ու քանիսը չի ծել:

Արտն ստուգվում է դուրս արած ծիլերը տեղ-տեղ համրելով և վորոշելով թե մեկ քառակուսի մետրի վրա գցած սերմերից քանիսն են դուրս արել:

85. Արտերի դրությունը յերկրորդ անգամ ստուգել մայիսի մեկի վրա, դարձյալ համրելով թե մեկ քառակուսի մետրի վրա միջին հաշվով ցորենի կամ գարու քանի թուփ է մնացել:

Կտրած արտերը հանձնաժողովի կազմած ակտի հիման վրա, կուլտորի վարչության վորոշմամբ պետք է վերացանել, բայց վոչ ի հաշիվ դարնանացանի պլանի:

86. Կոլխոզը ցանքի միջոցառումներին հետևյալ առաջադրանքներն է սահմանում.

Միջոցառում	Քանակ	Բրիգադ	Ողակ	Հողամաս	Հեկտար
Շարքացանք					
Պաշտակ ցանք Ցանքի խորությունը					

Վ Ո Ռ Ո Գ Ո Ւ Մ

87. Զրովի հողերը աշնան ցանքս անելուց անմիջապես հետո ջրել: Ցանքի և ջրելու արանքը յերկար չպիտի քաշի, այլապես արտը նոսր կբուսնի: Ցանքսի առաջին վոռոգումը (սափ սովվարը) պիտի կատարել հեկտարին շատ մոտ 1500 խոր. մե տըր ջուր տալով: Լավ կլինի ցանքից առաջ արաթանել:

88. Չոր յեղանակի ժամանակ, մինչև արտի բուսնելը, ծանր հողերում, կեղեվակալման առաջն առնելու համար, սափսովվարից հետո, հողի յերեսը թեթեվ չորանալուց զիգզագով մե կից յերկու հետք շարքերին ուղղահայաց ցաքանել:

89. Յերկրորդ վոռոգումը տալ ցողունակալման սկզբին, մինչև ապրիլ ամիսը, իսկ յերրորդը հասկահանման սկզբին՝ մա յիսին: Բացառիկ յերաշտ տարիներին կարելի յե աշնանացանի արտը ջրել 4 անգամ:

90. Արտերը ձմեռումից դուրս են գալիս առհասարակ թուլացած, և յեթե նոր աճեցողության շրջան մտնելուց հողում բավարար խոնավություն չեն գտնում, ել ավելի յեն թուլանում, տեղ-տեղ արտը կտրում ե. դրա համար ել պետք ե ոգտագործել գարնանային բոլոր ջրերն ու սելերը և վորոշ անջրդի տա-րածությունների վրա ջրել աշնանացանը:

91. Կոլխոզն արտերը ջրելու հետևյալ կարգն ե սահմանում.

Վոր ջուրը	Կուլտուրան	Հողամաս	Բրիգադ	Ողակ	Հեկտար	Ժամ-կեսը

Ց Ա Ն Ք Ի Խ Ն Ա Մ Ք Ը

Աշնանացանի խնամքի միջոցառումներն են՝

92. Աշնան ձմեռային քաղհան, վորը պիտի կատարել նոյեմբեր. դեկտեմբեր ամիսներին ու փետրվարին:

93. Գարնան քաղհանը կատարել մինչև արտի ցողունակալումը՝ դաշտային գոտում ապրիլի առաջին կեսին, միջին գոտում՝ ապրիլի 2-րդ կեսին, բարձր լեռնային գոտում՝ մայիսին:

Բացառիկ դեպքերում թուլատրվում ե լրացուցիչ քաղհան կատարել նաև արտի ցողունակալման շրջանում:

Կարանտինային մոլախոտերը պետք ե հիմքից պոկել և հավաքելով այրել:

94. Սերմնաբուծարաններում մոլախոտերը քաղհանելուց բացի պետք ե պոկոտել նաև այլ կուլտուրաների կամ նույն կուլտուրայի կողմակի սորտերի թփերը:

Այս աշխատանքը կոչվում ե սորտային քաղհան և կատարվում ե լրիվ հասկահանումից հետո՝ ծաղկման շրջանում, մոմային հասունության սկզբին:

Սորտային քաղհան կատարողները պետք ե այդ գործին հմուտ լինեն և աշխատեն սերմաբույծ բրիգադավարի կամ ողակավարի անմիջական հսկողության տակ:

Քաղհանողները պիտի գնան շարքերի յերկարությամբ՝ մի կողմի վրա 7—8 շարք քաղհանեն, ապա նույն շարքամիջով վերադառնան ու քաղհանեն մյուս կողմի վրա նույնքան շարքերը:

Սերմնաբուծարանները քաղհանելիս պիտի պոկոտել և ջրով լիքը գուլլի մեջ ածել բոլոր այն բույսերը, վորոնց վրա մրիկ կա, աշխատելով ողում չփշրել հիվանդոտ հասկն ու բույսը:

95. Գարնան սկզբում ծանր հողերում բուսած արտերը յերկաթե զիգզագով ցաքանել, այլապես կեղեվակալած հողը

ճաքճքվում է, խոնավությունը գոլորշիանում, բուսած արտը խեղդվում է, սովածությունից թուլանում, դեղնում: Շատ բույսեր մահանում են կամ այնքան հետ մնում, վոր բերք չեն կարողանում տալ: Հետեվաբար նման արտը շատ ցածր բերք է տալիս կամ յերաշուից չորանում է: Նման արտերը փրկելու միջոց է գարնանային ցաքանումը:

96. Արտի, նամանավանդ սերմաբուծարանի խնամքի միջոցներից մեկը նրա սնուցումն է: Խորհուրդ է տրվում արտը սնուցել վաղ գարնանը, ինչքան կարելի յե շուտ, աղբաջրով կամ հանքային պարարտանյութերով:

Սնուցման համար պարարտանյութը պիտի շաղ տալ արտում ու անմիջապես ցաքանել շարքերին հակառակ ուղղությամբ, պարարտանյութը մտցնել խոնավ յեղանակներին այն պես, վոր մացնելուց հետո նրա վրա անձրև գա կամ հնարավոր լինի ջրել: Հեկտարին իբրև սնուցում տալ 2000 գոլայ աղբաջրի լուծույթ (մեկ գոլայ աղբաջրին 5 գոլայ ջուր): Հանքային պարարտանյութեր մտցնել՝

45—60 կգր. ազոտի,

60—90 կգր. ֆոսֆորի,

45 կգր. կալիումի հաշվով:

97. Քաղհանը կատարել ձեռքով պոկոտելով կամ ավելի լավ է կոթավոր մետաղյա արտի քաղհանիչով, վորի բերանի լայնությունը 8 սմ.-ից ավել չպիտի լինի և այնքան սուր, վոր հեշտությամբ հողը խրվի, մուլախոտերն արմատից կտրի:

98. Մուլախոտերով վարակման դեմն առնելու համար պետք է արտի չորս կողմը կամ սորոտերի մեկուսացնող տաբաժությունները մինչև նրա վրա բուսած մուլախոտերի սերմերի հասունացումը հարել, դուրս տանել:

99. Հացահատիկային կուլտուրաների ամենավտանգավոր վնասատուն բլոճ-չերեպաշկան է (վոթես): Դրա դեմ պայքար պիտի կազմակերպել ձմեռվա ընթացքում հետադոտված ու հայտնաբերված տարածությունների վրա հավեր արածացնելով մարտ, ապրիլ ամիսներին:

100. Դաշտային մկների դեմ պայքար տանել մասնագետի ղեկավարությամբ աշնանը և վաղ գարնանը, մինչև արտերի լրիվ թփակալումը, համատարած ձեկով թե ցանքսերում և թե խոմերում:

101. Կոլխոզը աշնանացանի արտի խնամքի հետեվյալ միջոցառումներն է սահմանում

Միջոցառում	Կուլտուրա	Բրիգադ	Ողակ	Քանակը	Ժամկետը
Մշտն քաղհան					
Դարնան քաղհան					

ՆԵՐՍՈՐՏԱՅԻՆ ՏՐԱՄԱԽԱՉՈՒՄ

102. Ներսորտային տրամախաչումը գործադրվում է իբրև սերմի վերարտադրելու կարողությունն ուժեղացնելու ազդեցություն, հետեվապես բերքատվությունը բարձրացնելու անհրաժեշտ միջոց:

Հացահատիկներն իրենք իրենց մեջ փոշոտվելով թուլակազմություն են ստանում, բնական պատահարներին ավելի վատ են դիմանում, վորովհետև նրանց սերմերը մի ծնողից են միայն հատկանիշներ ժառանգել, իսկ յեթե տարբեր ծնողներ լինեն, յերկուսից ել դիմացկունություն, վերարտադրելու ու այլ հատկանիշներ կժառանգեն՝ ավելի յեռանդոտ ու դիմացկուն կլինեն:

Ներսորտային փոշոտումը պետք է կատարել հատուկ հրահանգի համաձայն, միայն պետք է հիշել, վոր տրամախաչումը կատարում են սերմնաբուծարանում ծաղիկը կրտելու՝ արական անդամները, առեջքների փոշանոթները կտրելու միջոցով: Ծաղիկի կրտումը պետք է սկսել այն ժամանակ, յերբ դեռ արտի 10 տոկոսն է հասկահանել և այն պիտի տեվի վոչ ուշ քան 2—3 օր:

103. Կոլխոզը ներսորտային տրամախաչման առաջադրանք է սահմանում:

Կուլտուրա	Դաշտ	Բրիգադ	Ողակ	Քանի հատիկ	Ժամանակը

104. Ապրորացիան կուտուրայի ու ցանքսերի սորտային մաքրության հաշվառքն և արտը կանգնած ժամանակ: Ապրորացիայի յեն յենթարկվում բոլոր սերմնարուծարաններն ու սորտային ցանքսերը՝ լինի դա սեւեկցիոն, թե տեղական: Ապրորացիան կատարում են հատուկ կուրսեր ավարտած ագրոնոմները կոլխոզի պատասխանատու ներկայացուցչի մասնակցությամբ: Սորտային դրության այս հաշվառքը ձևակերպվում և ապրորացիոն ակտով:

Ապրորացիայի համար հնձած խուրձերը պետք է կոլխոզում ամենայն զգուշությամբ պահել, մինչև այդ աշխատանքը կստուգվի ավագ ապրորատորի կամ տեսչի կողմից, բայց վոչ ավել քան 6 ամիս ժամանակով:

Բ Ե Ր Ք Ա Շ Ա Վ Ա Ք

105. Աշնանացան հացահատիկների հունձն սկսել մոմային հասունության վերջին շրջանում, հավաքելով առաջին հերթին թափվող սորտերը: Չսպասել, վոր ամբողջ արտը հասնի, ամեն որ ստուգում անցկացնել և հասունացած արտամասերն առանձին-առանձին հնձել: Բերքահավաքը կոմբայնով կատարել արտի լրիվ հասունացման շրջանում: Սերմնարուծարանները հնձել լրիվ հասունության շրջանում:

106. Հունձը կատարել սեղմ ժամկետներում՝ հասունացուածից սկսած 7—8 օրվա ընթացքում: Հնձի ուշացնելը խաշոր կորուստների պատճառ է դառնում:

107. Հունձն անել ամեն մի արտի համար կոլխոզի վարչության վորոշած բարձրության վրա, ըստ հնարավորին արտը կտրել տակից, թողնելով կարճ խողան:

108. Բոլոր արտերում, մասնավանդ սերմնարուծարաններում հնձած խրձերի կեմը չի կարելի ուրիշ արտից քանդել, լինի դա նույն, թե այլ կուտուրայից, վորպեսզի չխառնվեն սորտերը ու կուտուրաները և արհեստականորեն չախպտվեն սերմացուները:

109. Բերքահավաքի մեքենաների և մասնավորապես կոմբայնի յետեվից խողանը սանրող ու ընկած հասկերը հավաքող փոցիներ հարմարացնել ու հատիկ վորսիչներ կպցնել: Սանրերն ու վորսիչները հաճախակի ստուգել և լցվելուց թափել:

110. Կոմբայնով բերքը հավաքելու համար առանձնացրած արտերում նախքան կոմբայնի աշխատանքն սկսելը, պետք է ձեռքով հնձել արտի ծայրերը և պառկած տեղերը, թե չե կոմբայնը տակովը կանի այդ մասերն ու կորուստի պատճառ կդառնա:

111. Հնձելուց ու խուրձն արտերից դուրս տանելուց հետո կազմակերպել և անցկացնել թափված հասկերի հավաքելը ձիու փոցիներով ու ձեռքով:

112. Ձեռքով հնձած խրձի փաթը կապած տեղում պիտի լինի 150 ս.մ.: Փոքրիկ խրձերը խոտանել:

113. Հնձած խրձերը նույն օրը պետք է դարա դնել, փանջաքել 20 խրձից (2 փանջաք) վոչ պակաս քանակով դասավորելով յերկու կողմից 10-ական խուրձ հասկերը ներսի վրա, դեմ առ դեմ, խրձերը մեկը մյուսի հասկային մասով մասնակի ծածկած, այնպես վոր անձրեկները ներս չծծվեն ու չթրջեն տակի խրձերը: Հնձած հատիկը փանջաքում պահել առնվազն 2-3 օր: Իսկ լրիվ հասունացած հացահատիկի խրձերը փանջաքած այդքան պահելն անհրաժեշտ չէ:

114. Վաղ առավոտյան և թաց արտի հնձածը մի քանի ժամով թողնել կուտակներում (6-9 ճանկերով) վոր չորանա ու հետո խուրձը կապել: Նման պարագաներում խրձերը գյուլ դնել, այսինքն հասկերը դեպի վեր հողի վրա ցցել ու յերեկոյան դեմ դարա դնել: Ղարաններում փանջաքած խրձերը, թրջվելու դեպքում նույնպես գյուլ դնել ու չորացնել:

115. Խրձերը տեղափոխել ֆորմալինի լուծույթով ախտահանած սայլերով, չարգախային մասը խտացրած, այնպես ծածկած, վոր հասկ ու հատիկ չթափվի:

116. Հնձատեղում կրակ վառելն արգելվում է, դրա համար պետք է հատուկ տեղ առանձնացել դաշտային հանգրվանին կից, չորս կողմը բահած ու մեկուսացրած տեղ:

117. Անասնակերի կամ ցամաքաբի համար ոգտագործելու նպատակով յերկար խողանը հարել ու հավաքել: Պարտադիր կերպով պետք է հավաքել նայիվ կոմբայնի ծղնոտը (քուլաշը), դուրս կրել դաշտից ու դեզեր դնել:

118. Ամեն մի ողակ յուր արտի խուրձը պիտի դեզի առանձին-առանձին, այնտեղ, վորտեղ կալվելու չէ: Միևնույն բրիգադի ողակներն իրենց խրձադեզերը դասավորում են իրարից մոտիկ, այնպես, վոր հնարավոր լինի միասին կալել, ըստ ողակների հաշիվ պահել:

119. Կոլխովը հնձի հետեւյալ որացուցային առաջագրանքներն եւ սահմանում.

Հողամաս	Կուլտուրա	Բերդադ	Ողակ	Հեկտար	Ժամկետ		Քանի որում
					սկիզբ	վերջ	

Կ Ա Լ Ս Ո Ւ Մ

120. Հացահատիկի կալսումն սկսել վոչ ուշ քան հունձն սկսելուց յերեք որ հետո և այնուհետև թույլ չտալ հնձի ու կալսման աշխատանքների մեջ ճեղքվածք առաջանա, այսինքն ինչքան հնձվում ե, համարյա նույն քանակությամբ ել պետք ե կալսվի:

121. Կալսման տեղերը պետք ե փոխել ֆլասատուններով վարակվելու հնարավորություններից խուսափելու նպատակով և այդ նոր տեղերում խրձադեղեր դնել գլուխը տանիքածեղ վեր բերած, վոր չկաթի ու խրձերը չթրջվեն:

122. Կալսման տեղերում ունենալ կազմ ու պատրաստ, մարդկանց ամրացրած, հակահրդեհային լրիվ սարքավորում (ջրով լիքը տակառներ, ջրմուղ, յերկաթե թիեր, սանդուխք և այլն) ու հերկել խրձադեղերի շուրջը յերեք մետրից վոչ պակաս շերտով:

123. Արգելվում ե կալսելուց հետո ֆնացած քոչալը (լրիվ չկալված հասկերը) խառնել դարմանի հետ: Այն պետք ե խառնել նոր կալվող խրձերի հետ ու նորից կալսել:

124. Դարմանի հետ հատիկը տանուլ չտալ, դրա համար, կալ կալսողներ նշանակել փոքրված կոլխովցիկների և ամեն որ կալսելուց հետո ստուգել դարմանը: Մինչև ստուգումը դարմանը կալից չքաշել և հարկավոր դեպքում ողակավարի կամ բրիգադա վարի պահանջով կրկին անգամ քամել դարմանը:

125. Մեկ սորտ կամ կուլտուրա կալսելուց հետո ամեն անգամ կալսիչը կամ կալը սրբել, մաքրել ֆնացորդներից, վորպեսզի սորտերը չխառնվեն, կողմնակի սորտերով չաղբոտվեն:

126. Կալսումը ժամանակին ավարտելու համար կոմբայնները հունձը վերջացնելուց հետո պետք ե աշխատեն հացահատիկի կալման աշխատանքների վրա:

127. Կոմբայնից, կալսիչից ու կալից ստացված հացահատիկը պետք ե տեղի ու տեղը կշռել, ապա յեթե կեղտոտ ե, թաց՝ չորացնել, մաքրել ու հետո մեկել կշռել և ուղարկել պահեստ կամ մթերման հանձնելու պահեստապետի հաշվեգրքով մուտք գրելուց հետո:

128. Բերքահավաքին մասնակցող բոլոր մեքենաները, գործիքներն ու ջվակեղներ նախորդ ախտահանել ու հետո բանեցնել:

129. Կոլխովը աշնանացանի բերքահավաքի հետեւյալ միջոցառումներն ե սահմանում.

Միջոցառում	Բերդադ	Ողակ	Քանակ	Ժամկետ	
				սկիզբ	վերջ

130. Մերմարուծարանից ստացված բերքը պիտի կալսվի առանձին ու ամենայն զգուշությամբ, վորպեսզի սորտերը չխառնվեն: Յեթե խրձերի մեջ նկատվում են ուրիշ կուլտուրաների կամ կողմնակի սորտերի խառնուրդ հասկեր, այդ դեպքում խրձերը բաց անել, այդ խառնուրդ հասկերը ջրկել, քաշել ու առանձնացնել: Այս կլինի լրացուցիչ սորտային մաքրում և դրանով կբարձրացվի սորտմաքրության տոկոսը:

131. Բացի դրանից պետք ե կալում հասկընտրություն կատարել, փունջ անել գալիք տարվա սերմնաբուծարանի համար: Բոլոր հասկերը միատեսակ լինել չեն կարող, վորովհետև բնության մեջ չկան յերկու անպայման իրար նման ձևվեր: Դրա համար ել հասկընտրությունը մեխանիկորեն չպիտի կատարվի, ամենայն զգուշությամբ ու ստեղծագործորեն, անհատական մոտեցում ցույց տալով ամեն մի հասկին:

132. Բարձր վերակի սերմ ե ստացվում, յերբ հասկի զագաթ-թաշին մասը ձեռքով կտրում են ու սերմացվի համար ոգտա-գործում մեծահատիկ հասկի մասը: Այդ աշխատանքը կոչվում է կորտ: Կորտը պիտի անել փունջ արած հասկերի վրա:

133. Ներսիսեան տրամախաչումից ստացած հասկերը պետք է առանձին հնձել, կալսել ու պահել և բազմացնել:

134. Կոլխոզը բարձր վորակ սերմ ստանալու հետեվյալ առաջադրանքներն և սահմանում.

Ինչ ճիշտացով	Ինչ կուլտու րա	Վոր սոր- տը	Վոր բրիզադ	Վոր ողակ	Քանի էլիւղը.

135. Պահանտները, մինչև հացահատիկի բերքահավաքը
սկսելը, պետք է վերահսկողովի ու ախտահանել, մեջը յեղած հին
հացահատիկը գուրս բերել, քամաբերել և ստուգելուց, յեթի մեջը
վնասատուներ չկան, նորից ամբողջ պահեստը: Վարակված հացա-
հատիկը դեղերով անվնաս դարձնել և հետո պահեստ ամել:

136. Վարակված պահեստում վամ վարակված հացահատիկըն ընդունելն արգելվում է:

137. Նորմայից բարձր խոնավություն ունեցող հացահատիկը պահեստում ընդունել միայն չորացնելուց հետո:

138. Պահեստապետը հացահատիկն ընդունելիս պարտավոր
է կշռել և անդորրագիր տալ հանձնողին:

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

139. Կոլխոզնիկների կողմից կատարվող աշխատանքներն ամեն ուր պետք է ընդունել բերդագործը: Ագրոկանոնների և կոլ-
խոզի սահմանած վորակական ցուցանիշների խախտումով կա-
տարած աշխատանքը խոտանել, դրա համար կատարողին աշխո-
ղըբել մինչև հուլիսի պակաս կողմը, իսկ չանելու կամ արգեն
ժամանակն անց կացած լինելու դեպքերում՝ մեղավորներին
աղատախանադուլության յենթարկել:

140. Կսլխողի հախազահը պարտավոր ե ամեն մի տեսա-
կի աշխատանք տվյալ հողակտորում (սառնա) վերջանալուց հե-
տո, վոչ ուշ քան 3 որում, բրիգադավարից գործն ընդունել
ստուգելով քանակն ու վորակը, գրելով այդ մասին համապա-
տասխան ակտ:

Աշխատանքների աշխատանքներն ըստ հողակտորների նախա-
գահը պիտի պարտադիր կերպով ընդունի ցելը վերջացնելուց,
կրկնահերկելուց, ցանքան անելուց, ծիւրը ղուրս անելուց, քաղ-
հանելուց, հնձելուց ու հասկը հավաքելուց հետո: Բացի դրանից
ընդունում ե նաև միջանկյալ աշխատանքները:

Աշխատանքն ընդունելիս նախագահը կարող ե վիճելի խըն
դիրների համար դիմել վերակի տեսչի ոգնությանը:

141. Աշխատանքը կատարել մշտական ողակներով, վրոնք պլիտի ունենան ա՛րքացրած հողամաս, ինվենտար, լծկան ու արտադրութեան ալլ միջոցներ:

142. Արտադրահատերը, մեքենաների աշխատեցնելու տե-
վողուլթյունը և մի տարվա համար սահմանած առաջադրանքնե-
րի հսկող պետք է կոլխոզը վերանայի գյուղատնտեսական յու-
րաքանչյուր կամպանիայի նախորդակին (ցել, ցանք, քաղնանք,
բերքահավաք և այլն) և պահանջվող համապատասխան ճշտումե-
րներ մտցնի:

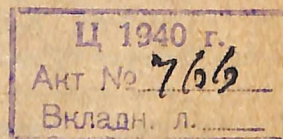
143. Կազմակերպել ցանքսի, խրճադեղերի ու պահեստի
սպառսպանութիւնը հանուկ պահակները միջոցով:

144. Յանքներն ըստ հողամասերի դասավորելու և ըստ այնմ ագրոտեխմիջոցառումները ճիշտ ստուգելու համար կոլխոզում պահել և լրացնել «գաշտերի պատմության գիրքը», վորի մեջ գրի առնել յուրաքանչյուր գաշտում կատարվող աշխատանքները ժամանակագրական կարգով:

145. Սուրբ ագրոկանոնների կիրառման հսկողություն պարտականությունը դրվում է Ռայսթովետի գործկոմի նախագահին, Գյուղնովետի և կոլխոզի նախագահներին, շրջհոգեօժնի վարչին, ագրոնոմներին ու դաշտավարական բրիգադավարներին վրա:

Պատ. խմբագիր՝ Ս. ԲԱՐՍԵ
Տեխ. խմբագիր՝ Հ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ
Մրբագրիչ՝ Հ. ԱՎՃՅԱՆ

Գրաչար՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

«Ազգային գրադարան»

NL0278961

14727

40357

	Арм.
	2-6527a